

Bahar bulaklary -2/ powestiň dowamy

Category: Kitapcy, Powestler, Sözler

написано kitapcy | 26 января, 2025

Bahar bulaklary -2/ powestiň dowamy Ýöne Saninde Jemmanyň sesi däl-de, özi mähir oýardy. Ol yzyrakda, bir gapdalda oturyşyna, hiç hili gözelligiň, hatda şol döwrüň iň ýörgünli şahyry bolan Benediktowyň şygyrlarynda keşbi çekilýän ajaýyp palma daragtynyň-da Jemmanyň syratly bedeni bilen bäsleşip bilmejekdigi barada oýlanýardy. Jemma aýdymyň has duýguly ýerlerinde nazaryny ýokaryk aýlanda, Saniniň baha berşiçe, ol nazaryň täsiri bilen para-para bolup pytramajak asman bolmaly däldi. Hatda gapynyň söýesine egnini ýaplap, eňegi bilen agzyny ullakan ýakabagynyň aňyrsynda gizläp, şol ugurdan hünärmen ýaly hondan bärsi bolup saz diňleýän Pantaleone goja-da, gyzyň ajaýyp gözelligine höwes bilen seredýärdi, oňa haýran galýardy. Ýogsam ol bir ýerde ýaşap, günde görüp ýören gözelligi bilen bireýýäm öwrenişip gidäýmeli ýalydy welin... Gyzy bilen bileleşip aýdan aýdymyny tamamlan frau Lenore Emiliň hem

örän oňat «hakyky kümüş» sesiniň bardygyny, ýöne onuň häzir adamyň sesiniň özgerýän döwrüne gadam basandygyny (Emilio, dogrudanam, arasy kesilmeýän ba:s

sesi bilen durman gepleýärdi), şonuň üçinem oglana şu mahal aýdym aýtmaklygyň gadagandygyny belledi. Oňa derek Pantaleonäniň welin, myhmany hormatlap, ýaşlygyny ýatlamagynyň mümkindigini ýañzytdy. Şol pursat hem ýüzüniň terzi üýtgän Pantaleone närazy sypata geçdi, gaşlary çytyldy, saçlary hüžžerdi. Ol ýaş mahaly bir adamça aýdym aýdandygyny, häzir sesi bolmasa-da, ozal şu mahal öňe çykýan aýdymçysumaklara meňzemeýän hakyky ussatlygyň mekdebini döreden nusgawy aýdymçylaryň ýörgünli döwrüne degişli bolan adamdygyny, bu günki bogazyny ýyrtýan mähirsiz seslilerden däldigini nygtady. Modenede özüne, ýagny Werezadan bolan Pantaleone Çippatola bir

öwre lawr ýapraklaryndan gurnalan täç geýdirendiklerini, hatda şol mynasybetli teatrda birnäçe ak kepderini uçurandyklaryny-da, Tarbisskiý – «il principe Tarbuski» – diýen ýakyndan gatnaşýan bir rus knýazynyň her gezek agşam naharyndan soň özüni Russiýa çagyrandygyny, üşmek-üşmek altyn wada berendigini, ýöne Dantäniň watany bolan – il paese del Dante – Italiýadan daşlaşyp bilmändigini beýan etdi. Ondan soň hem... özüniň ägä bolmany sebäpli, bir betbagtçylyga uçrapdy... Gürrüň şu ýere

ýetende goja sözüniň arasyny böldi, iki gezek uludan dem aldy, utanyp, ýüzüni aşak saldy, ýene aýdym aýtmaklygyň ajap zamanasyna dolandy, çäksiz hormat, ýürekden sarpa goýýany belent sesli tanymal aýdymçy Garsiany ýatlady. «Ana, ol adamdy! Beýik Garsia – «il gran Garsia» – häzirki tenorjyklar – tenoracci – ýaly kiçi dilden bärden aýdym aýdyp, özüni kemsitmezdi, ol sesi döşden, döşden – voce di petto, si! – çykarardy». Goja kiçijik, guraksy ýumrugy bilen kükregine urdy.

– Şu ýerden! Eý, Hudaý, üstesine-de, ol nähili aktýordy! Edil ýanardagyň bardy, signori miei, ýanardag, un Vesuvio! Maňa onuň bilen bile oýnamak bagty miýesser edipdi. Tanymal ussat Rossininiň «Otello» operasynda Garsia Otellonyň keşbini

ýerine ýetiripdi, menem Ýagonyňkyny. Ol:

L' i... ra da ver... so da ver... so il fato

Io piü no...no...no... non temero!

(Ykbalyň gazabyndan men indi gorkman) – diýip gygyranda, teatr tutuş durky bilen

titrärdi. Menem pes oturmazdym. Men onuň zzyndan:

L' i... ra da ver... so da ver... so il fato

Temer piü non dovro!

(Ykbalyň gazabyndan men indi gorkmaly däl) – diýip gygyrardym. Birdenem ol

ýyldyrym çakyp, gaplaň arlaýan ýaly sesini doly goýbererdi:

«Morro!.. ma vendicato...

(Ölerin! Ýöne arymy ýerine salyp ölerin...)

– Ynha, ol ýene... Ynha, ol ýene... Ol ýene «Matrimonio

segreto»-dan («Pynhan nika») belli Pria she spunti-ni («Peýda bolmazýndan öň») aýdanda... Ol şu ýerde, il gran Garcia, I cavalli di galoppo (Atlary öňürdikledip...) sözlerden soň Senza posa caccera (Atlary dynç bermän öňürdikletmek)... diňläň, nähili ajaýyp, som' e stupendo! Ol şu ýerde şeýderdi, – Goja gysga çekimli ses bilen aýdylýan üýtgeşik bir heňe tutanda, onunjy nota ýetip sakynmaly boldy. Ol üsgürindi, elini silkip aňyrsyna bakdy-da samyrdady: «Näme üçin siz meni köseyäňiz?» Şol mahal oturgyçdan syçrap turan Jemma ellerini gaty çarpyp: «Ajap! Ajap!» diýip gygyrдыda, işden, hünärden daşlaşan biçäre Ýagonyň ýanyna baryp, iki eli bilenem onuň eginlerinden tutdy, mähir bilen silkişdirdi. Diňe Emil rehimsizlik bilen gülýärdi. Get äge est sans pitie – ol ýaşda rehim-şepagat bolmaýar – diýip, Lafonten ozal aýdyp geçipdir. Sanin gojaman aýdymçyny köşeşdirmek isläp, soňky syýahaty mahaly azda-kände geplemegi öwrenen italýan dilinde ony birneme mahabatlandyrdy. «Si» sözi ýaňlanýan Dantä ýurdy barada «paese del Dante, dove il sionadan» gep açdy. Ol sözlem «Lasciate ogni speranza» (ähli umytdan el üzüň) bilen ýaş syýahatçynyň şahyrana italýan dilinden ýygnan gory çäklenýärdi. Ýöne Pantaleone onuň ugrundan gopmak isläp atan çeňňegine ilmedi. Eňegini öňkülerindenem beter ýakabagynyň aňyrsynda gizläp, yzgytsyz guşa, onda-da, gargamy ýa çaykele meňzedi. Şol arada, adaty läliksiredilen çagalarda bolşy ýaly, Emil çalaja gyzardy-da, Jemma eger

myhmanyň göwnüni açmak isleýän bolsa, oňa Malsyň gülküli sahna oýunlaryndan birini okap bermekden gowy çykalga tapmajakdygyny ýatlatdy. Umuman, Jemma oňat okamagy-da başarýardy. Gyz güldi-de, mydama şolar ýaly bir zat tapýandygy üçin jigisiniň eline kakyp goýberdi. Bolsa-da, ol öz otagyna gitdi-de, derrewem eli kiçeňräk kitaply yzyna dolandy, stol başynda çyranyň öňüne geçip oturdy. Jemma töweregine garanjaklady-da, tüýs italýan hereketi bilen «geplemäň» diýýän manyda barmagyny çommaltdy, şondan soňam kitap okamaga başlady.

VII

Mals Frankfurtyň 30-njy ýyllardaky edebiýatçysydy. Ol özüniň ýerli şiwede gysgajyk, ýeňil okalýan gülküli sahna eserlerinde, düýpli bolmasa-da, täsin, şüweleňli gülki bilen Frankfurtyň käbir ýerli adamlarynyň keşplerini açyp görkezýärdi. Asyl Jemma-da artistlerçe okamaga diýseň ökde eken. Ol özüne italýan ganyndan geçen ýüz hereketleri, el hereketleri ulanmak ukyby bilen her gahrymanyň aýratynlygyny, hüý-häsiýetini açýardy. Ol gerek ýerinde öz näzik sesine-de, owadan ýüzüne-de dözümsizlik etmeýärdi... Haçan-da, aklyndan azaşan kempir ýa-da samsyk burgomistr diňleýji bilen tanyşdyrylanda ýüzüni gülkünç kürşerdýärdi, gaşlaryny бүрүşdirýärdi, seňrigini ýygryýardy, peltekleyärdi, çyňsaýan ýaly ses edýärdi... Okalýan mahaly onuň özi gülmeýärdi, ýöne diňleýjileriň o quel ferroflucto Tedesco (haýsydyr bir lagnat siňen nemes) barada gürrüň giden badyna närazylyk bilen otagy terk eden Pantaleoneden başgasy okalyşyň arasyny şowhunly

gülki bilen
bölenlerinde, kitaby dyzynyň üstünde goýan Jemmanyň özi-de
gülkä goşulýardy.

Gülen mahaly gyz kellesini arkan taşlaýardy welin, buýra-buýra
gara saçlary ýumşak

halkalar ýaly bolup boýnunda, titreyän eginleriniň üstünde
oýnaýardy. Gülki sesi

ýatyşansoň bolsa, Jemma kitaby ýokaryk galdyrýardy-da, zerur
keşbe girip, ýene-de

çyny bilen okamagyny dowam edýärdi. Sanin baka-baka onuň
bolşuna haýran

galmak duýgusyny köşeşdirip bilmedi. Myhmany geň galdyrýan
esasy zat hem

«Şeýle ajaýyp gyz ýüzi nähili ýol bilen birden-ä gülkünç,
birdenem beýle ýadaw

keşbe girip bilýärkä?» diýen sowalyň jogabydy. Jemma – jeunes
premieres – ýaş

gyzlaryň sözlerini welin, onçakly ussatlyk bilen okap
bilmeýärdi. Aýratyn-da, söýgi

sahnajyklary oňa başartmaýardy. Onuň şeýledigini özi-de
duýýardy, şonuň üçinem

gyzlaryň sözlerini okanda, dabara bilen berlen wadalara,
badyhowa sözlere ynanmaýan ýaly, oňa az-kem ýaňsyly gülki
äheňini goşup okaýardy. Ýöne şol

pagtabent sözlerden ýazaryň özi-de mümkingadar çeke durýan
ýalydy.

Sanin agşamyň geçip gidenini hem duýman galdy. Özünüň
ýolagçydygyny sagat

eýýäm onuň zaňny çalanda ýadyna saldy. Ol bir zat çakan ýaly
bolup, oturgyçdan

syçrap turdy.

– Size näme boldy beýle? – diýip, onuň bolşuny gören frau
Lenore sowal bermän

oturyp bilmedi.

– Men bu gün Berline ugramalydym-a. Diližansa petek alypdym.

– Diližans haçan ugraýar?

– On biriň ýarynda.

– Onda siz indi, barybir, ýetişmeýäňiz – diýip, Jemma gepe goşuldy. – Gowusy, galaýyň. Men size ýene kitap okap bererin.

– Siz petegiň doly bahasyny tölediňizmi ýa-da diňe ujundan az-kem berdiňizmi? – diýip, frau Lenore bilesigelijilik bilen sorady.

– Tutuş töledim-le – diýip, Sanin ýüzüni çytyp jogap gaýtardy. Sanine gözlerini süzüp sereden Jemma gülüp goýberdi, ejesi onuň bolşuna närazylyk bildirdi.

– Ýaş ýigid-ä puluny köýdüripdir, senem gülyärsiň.

– Zeleli ýok – diýip, Jemma ýylgyrdy. – Ýaş ýigit oň üçin garyp galmaz. Biz bolsak ony köşeşdirmegiň aladasyny ederis... Limonad içesiňiz gelýärmä?

Sanin bir bulgur limonad içdi. Jemma ýañadandan kitaba ýapyşdy, hemme zat ýene öňki akymyna akdy.

Sagat on ikiniň zaňyny urdy. Sanin öý eýeleri bilen hoşlaşmaga durdy.

– Siz indi birnäçe gün Frankfurtda galmaly bolarsyňyz – diýip, Jemma myhmana habar berdi. – Onsoňam, siz nirä howlugýarsyňyz? Başga şäher hem bu ýerden üýtgeşik däldir. – Az-kem dymansoň, ol ýylgyryp gepledi. – Dogrudanam, ol ýerde-de üýtgeşik hezillik bolmaz.

Gyza hiç hili jogap gaýtarmadyk Sanin oýlandy. Gitme diýilmäninde-de, jübüsi gara şaýysyz gitjek ýeri ýokdy, ýüz tutmak islän Berlinde ýaşayan heserdeşinden jogap gelýänçä, Sanin Frankfurtda bialaç galaýmalydy...

– Galyň, galyň! – diýip, frau Lenore hem dillendi. – Sizi Jemmanyň adaglysy jenap Karl Klýuber bilenem tanyşdyrarsy. Dükanda işi agdyk bolany sebäpli, bu gün bäräk gelip bilmedi... Siz, megerem, şeýledäki mawut bilen ýüpek

matalar satylýan iň
uly dükany görensiňizem. Ol şo dükanda esasy adam. Ol siz
bilen tanyşlyk açmagyna
örän begener.

Frau Lenoräniň aýdan habary, näme üçindigini Hudaý bilýär
welin, Sanini birneme
aljyratdy. Onuň kellesine: «Adagly ýigit gaty bagtly eken» –
diýen pikir geldi. Ol

Jemma seredende, gyzyň gözlerinde ýaňsyly ýylgyrysý alamaty
dörän ýaly boldy.

Sanin öýdäkiler bilen baş atyp hoşlaşdy.

– Ertire çenlimi? Dogrudanam, ertire çenli hoşlaşýarys dälmi?

– diýip, frau Lenore
sowal berdi.

– Ertire çenli! – diýip, Jemma, hantamaçylyk bilen däl-de, öz
aýdany hökman

bolaýmaly ýaly, tassyklaýjy äheňde gepledi.

Sanine:

– Ertire çenli! – diýmekden başga söz tapylmady Emil,
Pantaleone, tüýlek Tartalýa üçüsi ony köçäniň çatrygyna çenli
ugratdylar.

Pantaleone özüniň Jemmanyň kitap okaýşyndan närazylygyny
aýtman kanagat edip
bilmedi.

– Utanmaly ahyryn! Ýüz-gözüni gyşardan bolýar, jyňňyldan
bolýar – una

carricatura! Meron ýa-da Klitemnestra ýaly beýik, gynançly
keşpleri şekillendirmäge

derek ol haýsydyr bir nejis nemes aýalynyň agzyna öýkünen
bolýar. Beýtmegi

menem başarýan... – Ol öňe seredip, barmaklaryny ýazyp, boguk
sesi bilen: –

Mers, kers, smers – diýdi. Tartalýa onuň bolşuna üýrüp
goýberdi, Emil bolsa güldi.

Goja hyrra yzyna aýlandy.

Sanin mazaly bulaşyk keýp bilen «Ak guw» myhmanhanasyna
dolanyp geldi. Ol

myhmanhananyň umumy zalynda goş-golamlaryny goýupdy.
Nemes-fransuz dilinde
edilen gep-gürrüňler henizem onuň gulagynda ýaňlanyp durdy. Ol
özüne berlen

sadaja otagdaky düşeginde ýatyrka-da:

– Gelinlik! – diýip pyşyrdady. – Owadanlygyna-ha söz ýok! Ýöne
men näme üçin

ýoldan galmaly boldumkam?

Dilinde näme diýse-de, ertesi Sanin Berlindäki heserdeşine hat
ýollady.

VIII

Ol irden, entek geýinmäge-de ýetişmäkä, myhmanhananyň
hyzmatçysy iki sany

jenabyň gelendigini habar berdi. Olaryň biri Emil eken.
Beýleki uzyn boýly, syratly,

ýüzi nurana ýaş ýigit gerr5 Karl Klýuber, ajaýyp gyz Jemmanyň
adaglysy bolup

çykdy.

Şol döwürde tutuş Frankfurtyň ýekeje dükanynda-da jenap
Klýuber ýaly, şeýle

edepli, şeýle tekepbir, şeýle ýumşak kommi ýokdur diýip
çaklamaly bolsa gerek.

Onuň kemçiligi tapylmajak eşikleri sypatynyň, kaşaňlygynyň,
özünü haýran ediji oňat

alyp barşynyň derejesine bap gelýärdi. Dogry, onda iňlislere
mahsus bolan (ol iki

ýylyny Angliýada geçiripdi) az-kem hondan bärsilik, özüne erk
etmäge başarnyk

bardy. Ilkinji gezek nazar salanynda-da ol görmegeý, birneme
talabediji görünýän,

gowy terbiýe alan, ýuwan kәşir ýaly arassa ýaş ýigidiň bolşy,
özünden belende baş

egmäge, özünden pese höküm etmäge öwrenişendir diýen netijä
getirýärdi. Ol

dükanyň germewiniň aňyrsynda duranda, hökmany suratda alyjynyň
ynamyny,

hormatyny gazanmalydy. Gowy edilip krahmallanan ýakasyna gözün

düşenden,
beýle adamyň aňrybaş päkdigine münkürlük etmäge hiç hili esas
bolmaly däldi. Onuň
sesi hem daş sypatyna kybapdaşlykda garaşýmaly sesdi:
ýognasdan ynamlydy,
ýakymlydy, äheňi mylaýymdy, onçakly ýiti hem däldi. Beýle ses
bilen eliňde
işleýänlere: «Şol ýiti gyrmyzy reňkli lion mahmalyny
görkeziň!» ýa-da: «Bu hanyma
oturgyç süýşüriň!» diýen ýalyrak görkezme berseň ýerine
düşerdi.
Jenap Klýuber duşuşygy özüni tanyşdyrmakdan başlady. Ol
şeýlebir asyllylyk bilen
baş egdi, aýaklaryny edep bilen süýşürdi, gelşikli hem
mylaýymlyk bilen köwşüniň
ökjelerini biri-birine degirdi welin, onuň beýle inçe
hereketlerini gören her kimde:
«Bu adamyň içki geýimleri-de, kalby-da aňrybaş päkizedir»
diýen duýgy
döräýmelidi. Onuň sadalyk, ýöne ynam bilen uzadan ýalaňaç sag
eliniň (şwed ellikli çep elindäki arassalykdan ýaňa lowurdaýan
saýawanly başgabyň içinde ikinji ellik
ýatyrdy) ýeňine edilen bezeg göründen däldi, timarlanan
dyrnaklarynyň her haýsysy
özbaşdak, gutarnykly kämillikdi. Soňra ol saýlama nemes
sözleri bilen özüniň
geljekki garyndaşyna, gelinliginiň doganyna bahasyna ýetip
bolmajak ýagşylyk edeni
üçin daşary ýurtly jenaba hormat goýýandygyny, minnetdarlyk
bildirmek
isleyändigini beýan etdi. Adagly ýigit ýaňky sözleri aýdan
mahaly başgaply elini
Emile tarap salgap goýberdi. Emil bolsa, utanyan ýaly bolup,
aýna tarap öwrüldi-de,
barmagyny agzyna ýetirdi. Jenap Klýuber eger daşary ýurtly
jenaba öz tarapyndan bir
ýakymly ýagşylyk edip biläýse, özüni bagtyýar saýjakdygyny

nygtady. Sanin hem, ol
dilde geplemek onçakly aňsat düşmese-de, nemesçeläp, özüniň
eden ýagşylygy uly iş
bolmasa-da, oňa şatdygyny aýdyp, myhmanlaryna oturmaklaryny
haýyş etdi. Gerr
Klýuber mürehede minnetdarlyk bildirip, örän tiz hereket bilen
fragynyň etegini bir
tarapa çekdi-de, oturgyja geçdi. Ol şeýle ýeňillik bilen
geçişi ýaly, oturyşy-da
wagtlaýyn, amanat ýaly bolup göründi. Kesesinden garasaň: «Ol
adam edeplilik
görkezýäni üçin mürehedi kabul eden bolmaly, häziriň özünde
turup gider» diýen
ýaly çaklama oýaryardy. Dogrudanam, ol derrew atylyp turdy,
ýygralyk bilen tans
edýäne meňzäp, iki ädim ätledi-de, bu ýerden gitmek höwesi
bolmasa-da,
gitmelidigini, dükanynda aladanyň başdan agdykdygyny, iş
diýilýän zadyň ilkinji
nobatdaky närsedigini, ýöne ertir ýekşenbe bolansoň, frau
Lenore hem freýleýn6
Jemmanyň razylygy bilen Sodende göwün açyş gezelenjini
gurýandygyny, oňa
daşary ýurtly jenaby hem çagyrmagy bagt hasap edýändigini,
onuň şol gezelenji
özünüň gatnaşmagy bilen bezemekden ýüz öwürmejegine umyt
bildirýändigini beýan
etdi. Sanin gezelenji bezemekden ýüz öwürmedi. Şonluk bilenem,
gerr Klýuber ikinji
gezek hoşlaşyk hereketlerini gaýtalansoň, ýakymly nohut reňkli
pantalonyň owadan
galgadyp, täzeje köwşüniň ökjesini täsin jygyldadyp çykyp
gitdi.

IX

Äpişgä tarap ýüzüni öwürüp duran Emil, Sanin oturgyç
hödürläninden soň, çep
egniniň üstaşyry yza aýlandy-da, gelejekki giýewsi çykan

badyna, çaga ýaly ýüz-gözüni oýnadyp, gyzaryp, özüniň bu ýerde ýene bir salym galmagyna Saninden rugsat sorady. «Bu gün men özümi hasam oňat duýýan – diýip, ol ýagdaýyny beýan

etdi. – Ýöne lukman maňa iş etmezligi tabşyrdy».

– Galasyňyz gelse, galyberiň! Siz maňa asla päsgel bereňizok – diýip, Sanin özi

nämedir bir iş etmek zeruryýetliginden sypjak bolsa, ilkinji gabat gelen ýapysalgadan

peýdalanmaga höwesek hakyky rus adamy ýaly, oglanyň haýyşyny bada-bat

kanagatlandyrdy.

Oňa minnetdarlyk bildiren Emil örän gysga wagtyň içinde Sanin bilenem, onuň otagy

bilenem öwrenişdi. Ol içerdäki zatlary gözden geçirdi, hersiniň diýen ýaly nireden

satyn alnandygy, olaryň näme aýratynlygynyň, näme gymmatynyň bardygy barada

soraşdyrdy. Ol öý eýesi sakgalyny syranda kömekleşdi, oňa murt goýbertmän

ýalňyşýandygyny aýtdy, ahyrynda-da ejesi hakynda, gyz dogany hakynda,

Pantaleone, hatda tüýlek Tartalye hakynda-da, olaryň ýaşaýyşlary hakynda kän zatlar habar berdi. Emiliň ýygralygy derrew ýom-ýok boldy, birdenem ol dün özüni

howpdan halas edeni üçin däl-de, örän ýakymly adamdygy sebäpli, Sanin bilen

çakdanaşa içgin gyzyklandy. Ol öz pynhan syrlaryny oňa ynanmagy-da soňa goýup

oturmady. Emil ejesiniň ony täjir edip ýetişdirmek isleýändigini, özüniň welin,

suratkeş bolup, sazanda bolup, aýdymçy bolup doglandygyny, hut şol hünärler üçin

dünýä inendigini, hakyky höwesiniň teatrдыgyny, ony hatda Pantaleonäniň hem

goldaýandygyny joşgun bilen gürrüň berdi. Ejesiniň Emili söwdagär edip ýetişdirmek

maksadyny sözi geçginli jenap Klýuber hem goldaýar eken. Aslynda, oglany täjirlik ýoluna gönükdirmek gürrüňini ilki tapan hem täjirlik hünäri bilen dünýäde bäsleşip biljek hiç hili käriň ýokdugyna gaty ynanýan jenap Klýuber bolupdyr. Mawut, mahmal satyp, köpçüligi aldamak ýa-da «Narren, oder Russen Preise7», ýagny ruslaryň goýan biderek bahasyndan nep görmek hem onuň esasy matlabydy.

– Indi bolsa bize gitmeli – diýip, Emil özüne timar bermegi tamamlan, Berline-de hat ýazyp bolan Sanine öz teklibini aýtdy.

– Size gitmäge entek ir ahyryn.

– Ir bolanda näme? – Emil Sanine mähremlik bilen seretdi. – Gideliň! Ýüzugra

poçta sowlarys-da, ýöräbereris. Siz barsaňyz, Jemma örän begener. Bizde ertirlik edinersiňiz... ejeme-de men hakda, meniň gelejegim barada bir zatlar aýdarsyňyz...

– Ýeri, bolýa-da! – diýip, Sanin oglan bilen ylalaşdy. Olar tirkeşip daş çykdylar.

X

Saniniň peýda bolmagyna Jemma, dogrudanam, şatlandy, frau Lenore-de ony örän mähremlik bilen garşy aldy. Çaky, Sanin öten agşam olaryň ikisiniňem göwnünden turan bolmalydy. Emil otagdan çykmazyndan öňürti, Saniniň gulagyna «Ýadyňyzdan çykaraymaň!» diýip pyşyrdady-da, ertirlik naharyny taýýarlamagyň aladasy bilen gitdi.

Sanin oňa:

– Çykarman – diýip jogap gaýtardy.

Frau Lenore onçakly sagat aýalam däldi, çakyzalydy. Şonuň üçinem ol häzir

gymyldamajak bolup, kürsüde gyşaryp otyrды. Jemmanyň egninde
bili gara gaýyş
kemer bilen guşaklanan, sary reňkli giň biçüw öý eşigi bardy.
Olam ýadaw
görünýärdi, reňki hem solgundy, gözleriniň daşyna gararak
halka aýlanypdy, ýöne
nazary öçügsi däldi, aksowuldraklygy bolsa gyzyň asyllydan
ýakymly ýüzüne
nähilidir bir täsin pynhanlyk goşýardy. Aýratynam, gyzyň näzik
elleri şol gezek
Sanini has-da haýran etdi. Jemma buýra-buýra bolup, ýaldyrap
öwşün atýan gara
saçlaryny düzedişdirende ýa-da ýokaryk galdyranynda,
Rafaeliň Fornarinasynyňky
ýaly aralary açygrak, uzyndan inçe hem nepisden çeýe
barmaklaryndan Sanin
gözlerini aýryp bilmeýärdi.
Howa örän yssydy. Ertirlik naharyndan soň, Sanin gaýtmakçy
bolanda, bular ýaly
günde, gowusy, hiç ýere çykmazlykdyr diýdiler. Ol maslahaty
kabul edip öýde galды.
Saniniň hem eneli-gyzyň oturan, aýnalary akasiýa agaçlary ösüp
oturan kiçeňräk бага tarap bakýan düýpdäki otag örän salkyndy.
Agaçlaryň altyn güllere beslenen gür
şahalarynyň töwereginde balarydyr sary ary, eşegarylar güw
berýärdi. Tutusy
goýberilen ýarym açyk aýnalardan arylaryň dyngysyz owazy
eşidilýärdi. Ýagdaý
daşardaky howanyň jöwzalydygyndan habar berýärdi. Şol
sebäpli-de ýapyk hem
ýaraşykly otagdaky salkyn howanyň gadyry has-da bildirýärdi.
Sanin öten agşamkysy ýaly köp gepledi, ýöne gürrüň Russiýa
hakynda-da, rus
durmuşy hakynda-da bolmady. Ol täze dostunyň göwnünden turmak
üçin ertirlikden
soň hasaphanada iş öwrenmegi üçin jenap Klýuberiň dükanyna
ugradylan Emiliň

haýyşyny ýatlap, suratkeş bilen täjirligiň bähbitli hem bähbitsiz taraplaryndan gep açdy. Ol frau Lenoräniň täjirçiligiň tarapyny çalanyna – garaşan zady bolany üçin

– geňirgenibem durmady. Ýöne Jemma-da ejesiniň pikirine goşuldy oturyberdi.

– Eger-de sen suratkeş, has beterem, aýdymçy bolsaň – diýip, elini aşak-ýokaryk hereketlendirip, gyz öz aýdanyny tekrarlady – hökmany suratda birinji orunda bol!

Ikinji ýerden netije ýok. Seniň birinji ýere ýetjegiňi öňünden aýdyp biljek barmy?

Umuman, italýanlaryň adam alalamak meselesine onçakly üns bermeýändigini sebäpli, bu ýerde köpden bäri hyzmat edýändigini hem garry adam bolandygy üçin Pantaleone-de öý eýeleri bilen bir stol başynda oturmaga rugsat edilýärdi. Ol hem edilýän gürrüňe goşulyp, çeper döredijiligiň tarapynda dag bolup durdy. Ýöne, dogrusyny aýtsaň, onuň getiren tutaryklary düýpli däldi. Ol başga zatdan öňürti ylhamyň joşgunynyň – d'un certo ectro d' ispirazione – bolmalydygy barada gep açdy. Frau Lenore hem onda şol «estro»-yň, elbetde, bolandygyny ýatlady.

Şol ikaralykda:

– Meňem duşmanlarym bardy – diýip, Pantaleone keýpsiz dillendi.

– Eger-de Emilde şol «estro» döräýende-de, duşmanlarynyň bolmajagyny sen (mälim bolşy ýaly, italýanlar kän «siz-biz» diýşip durmaýarlar) nireden bilýäň?

– Onda Emili täjire öwrüberiň! – diýip, Pantaleone gepini gysartdy. – Ýöne özi süýji-köke çykarmak bilen meşgul bolanam bolsa, Jiowan Battista bu meseläni başgaça çözerdi.

– Meniň ýanyoldaşym Jiowan Battista dana adamdy. Ol ýaşlygynda

gyzyklananam

bolsa...

Hiç zat eşitmek islemedik goja turup gidip barýarka-da:

– A! Jiowan Battista!.. – diýip, teýene bilen gaýtalady.

Jemma bolsa, eger Emil watanperwer bolup, Italiýany azat etmäge ähli güýjüni sarp

etmek islese, beýle beýik hem mukaddes maksat üçin, elbetde, geljekki bolelin

ýaşaýşyňdan geçse bolar, ýöne teatr üçin welin, ertirki gowy gününden ýüz öwrüp

bolmaz – diýip gygyrды. Frau Lenore birden tolgundy. Ol gyzyna özüniň

respublikaçylygy bilen kanagatlanyp, iň bolmanda, doganyny bir ýoldan

sowmazlygyny ýalbaryp haýyş etdi. Şol sözleri aýdansaň, frau Lenore ah-wah edip

başlady, «ýarylmaga taýýar» kellesiniň şatlap durandygyndan zeýrendi. (Frau Lenore

myhmana sarpa goýup, gyzy bilen fransuz dilinde gepleşdi).

Jemma şol dem ejesiniň ugruna seretmäge başlady; maňlaýyna ilki atyr çalyp, soňam

ýuwaşjadan üfledi, emay bilen ýañagyndan ogşady, kellesini ýassyga goýdy,

geplemegi gadagan etdi, soň ýene ogşady. Şol hereketleriň zyzndanam ol Sanine

ýüzlendi-de, ýarym degişme, ýarym göçgünli äheň bilen ejesiniň nähili gowudygyny, nähili owadan bolandygyny, «owadan bolan» diýip, geçen zamanda aýtsa-da, onuň şu

mahalam ajaýypdygyny belledi: «Nähili owadan gözleri bar! Görüň, serediň!»

Jemma jübüsinden derrew bir akja ýaglyk çykardy-da, ejesiniň ýüzünü ýapdy, soň

ýaglygy gyrasyndan tutup, ýuwaşjadan aşak süýşürdi. Şeýdibem, ol kem-kemden

ejesiniň maňlaýyny, gaşlaryny, gözlerini açdy, az-kem garaşybam fraudan

gabaklaryny galdyrmagy haýyş etdi. Ene gyzynyň aýdanyny berjaý

etdi... (Frau
Lenoräniň gözleri, dogrudanam, örän owadandy). Jemma haýran
galmakdan ýaña
gygyryp goýberdi hem ýaglygy ejesiniň ýüzüniň onçakly owadan
däl aşaky bölegi
açylýança çekdi-de, ony ýene ogşamaga başlady. Frau Lenore
güldi, ýüzüni çalarak
bir tarapa sowdy, gyzyny oýun-henek bilen ýalandan iteklän
boldy. Gyzy hem enesi
bilen gidişýänden bolup, at oýnatdy, oňa tarap pişigiň ýa-da
fransuzlaryň ýasama
edähedini ýaly däl-de, mydama güýjüň ýeterlikdigi duýulýan
italýan gözelligi bilen
gysmyljyrady.
Ahyry frau Lenore özüniň ýadandygyny aýtdy... Jemma derrew oňa
oturan ýerinde
biraz ymyzganmaklygy maslahat berdi. «Biz bolsak jenap rus
ikimiz – «awes le
monsieur russe» şeýlebir ümsüm, şeýlebir ümsüm, edil kiçijik
syçan ýaly –«comme
des petites souris» – ümsümje oturarys. Frau Lenore jogaba
derek ýylgyrdy,
gözlerini ýumdy, az-kem tukatlanyp irkildi. Jemma çakganlyk
bilen onuň
gapdalyndaky oturgyçda ornaşansoň, gymyldaman oturdy. Ol diňe
kä mahal bir
eliniň barmagyny dodagyna ýetirdi, beýleki eli bilen bolsa
ejesiniň kellesiniň
aşagyndaky ýassygy saklady, Sanin sähelçe gymyldaýsa-da, oňa
göz gytagyňy aýlap,
«ýuwaş» diýen manyda «çüşş!» etdi. Beýle ýagdaý myhmanyň
jadylanan ýaly bolup,
doňup oturmagyna getirdi. Sanin kalbynyň ähli duýgurlygyny
ulanyp, o ýerinde-bu
ýerinde gadymy ýaşyl bulgurlarda oturdyň, gyzyl nokat bolup,
gyzaryp görünýän
ýaşajyk kaşaň bägülli ýarym garaňky otagdan, ak gar ýaly

ýassyk bilen töweregine ak
jähek aýlanan, ýadawam bolsa, ýüzi mähirli zenanyň elini
sadalyk bilen özüne tarap
çekip, uklap ýatyşyny synlamakdan, ýaş, seresaply, duýgur,
mylaýym, akyllý, päkize,
gara kölege örtülenem bolsa, barybir, lowurdap duran gara
gözleriniň ajaýyplygyny
wasp etmäge söz tapylmajak näzeniniň töwerege ýaýran täsin
gözelliginden lezzet
aldy... Bu nä boluş? Düýşmi? Ertekimi? Ol nähili kysmat bilen bu
ýerlere düşüp ýör?

XI

Daşky gapynyň jaňy jyňňyrdady. Başy sütük telpekli, egni gyzył
keltekçeli, daýhan
ýigit dükana girdi. Ir ertirden bäri bu ýere ýekeje alyjy-da
boýnuny uzatmandy.

«Biziň söwda etjek bolşumyzam, ynha, şeýleräk-dä!» diýip,
uludan dem alan frau

Lenore ertirlik nahary wagtynda Sanine ýagdaýyny aýdypdy.
Zenan oýaly-ukuly

ýatyrdy. Jemma onuň ýassygyndan elini aýryp bilmeýäni üçin
pyşyrdap, Sanine:

«Baryň, gelen bilen maňa derek söwda ediň!» diýdi. Sanin
daraklygyna basyp,
derrew dükana geçdi. Ýaş ýigide üç ýüz gram ýaly narpyzly köke
gerek eken.

– Mundan näçe pul almaly? – diýip, içerä boýnuny uzadan Sanin
Jemmadan

pyşyrdap sorady.

– Alty kreýser8 – Jemma hem Saniniňki ýaly pyşyrdy bilen jogap
gaýtardy. Sanin

dörtten bir funt kökäni çekensoň, kagyz gözlöp tapdy, kökäni
kagyzdan ýasan

guýgujyna guýdy. Ony alyja uzadyp, puluny aldy... Ýaş ýigit
elindäki telpegini

döşüniň üstünde goýup mynçgap durşuna, Sanine geň galyjylyk
bilen garady. Goňşy

otagdan dükana tarap seredip oturan Jemma bolsa agzyny berk ýumup, gülmekden zordan saklanýardy. Ýaňky alyjy gapydan çykyp-çykmanka, ýene bir alyjy, soň üçünjisi peýda boldy... «Meň elim ýeňil bolsa gerek!» diýip, Sanin içini geplettdi. Ikinji alyja bir bulgur orşad, üçünjä ýarym funt süýji gerek eken. Sanin gapjagazlary eýläk-beýläk süýşürişdirip, çemçäni höwes bilen kakşdyryp, barmaklaryny çakganlyk bilen bankalara, gaplara sokuşdyryp, alyjylaryň haýyşlaryny bitirdi. Hasaplaşygyň netijesinde ol orşady öz nyrhyndan arzan satyp, süýji üçin bolsa iki kreýseri artyk alypdyr. Jemma ýuwaşlyk bilen gülmesini dowam edýärdi. Saniniň özi-de üýtgeşik bir keýpiçaglyk duýdy, süňňünde aýratyn bir ýeňillik peýda bolandygyny bildi. Göräýmäge, ol, şeýdip, germewiň aňyrsynda asyr boýy durup, orşaddy, süýji sataýjak ýalydy. Şol mahal hem beýleki otagdaky gözün doýmaýan ajaýyp bir gозellik oňa tarap kinaýaly ýylgyryş, dostlukly nazar bilen seredýärdi. Penjireleriň öňünde ösüp oturan kaştanlaryň uly ýapraklarynyň arasyndan jyklaýan tomus Gününüň şöhesiniň yaşylsow reňki, günortanyň kölegesi tutuş otagy bezeýärdi, argyn ýürek bolsa yaşlygyň ýakymly gamsyz-gussasyzlygyndan, aladasyzlygyndan ýaňa meýmireýärdi. Dördünji bolup gelen adam dükana kofe içmäge sowlany üçin Pantaleonä ýüz tutmaly boldy (Emil jenap Klýuberiň dükanyndan entek gaýdyp gelmändi). Sanin ýene Jemmanyň ýanyna baryp oturdy. Frau Lenore henizem irkilip ýatyrdy, gyzy

bolsa onuň ýatysyndan çäksiz lezzet alýardy.

– Ukuda mahaly ejemiň çakyzasy köşeşýär – diýip, Jemma habar berdi.

Sanin öz söwda edişi barada pyşyrdy bilen gepe başlady, süýji-köke önümleriniň

bahalary bilen gara çyndan gyzyklandy. Jemma hem Saniniň sowallaryna jikme-jik

jogap gaýtardy. Şonuň bilen birlikde-de, olaryň ikisi-de, örän gyzykly oýun

oýnaýandyklaryna düşünişip, içlerinden güldüler. Birdenem köçe tarapda peýda bolan

şarmanka «Freýşýusadan»: «Durch die Felder, durch die Auen» («Jülgeler üstünden,

meýdan üstünden») diýen ariýanyň heñini çalmaga başlady. Naýynjar ses hem

sandyrap, hem sykylyk atyp dymyk howada zarynlady. Şarmanka saz guralynyň

sesine Jemma tisginip gitdi: «Ejemi oýarar!» Sanin derrew daşaryk çykdy-da,

şarmankaçynyň eline birnäçe kreýser tutdurdy. Şeýlelik bilenem, ony saz çalmagy

goýup, bu ýerden gitmäge mejbur etdi. Sanin öýe dolananda, Jemma çalaja baş atmak

bilen minnetdarlyk bildirdi. Ol oýa batyp ýylgyrdy-da, Weberiň örän gowy

mukamynyň üsti bilen Maksyň başky söýginiň ähli düşnüksizligini ýüze çykarýan

sözlerine çala eşidilýän ses bilen hiňlendi. Soňra ol Saninden «Freýşýusy» bilýänini bilmeýänini, Weberi

halaýanyňy-halamaýanyňy sorady, özi italýan bolsa-da, şeýle sazy has gowy görýändigini nygtady. Weberden başlanan gürrüň

şygryýete,

romantizme, şol mahallar hemmeler tarapyndan okalýan Gofmanyň üstünden düşdi...

Frau Lenoräniň bolsa, arasynda käte çalaja hor çekip, şol irkilip ýatysydy. Aýnanyň

gyralaryndan inçejik çyzyk bolup girýän Gün şöhlesi hem,

bildirmän, ýöne togtamaýan hereket bilen poluň ýüzüne, öý
goşlarynyň, Jemmanyň köýneginiň,
gülleriň, ýapraklaryň üstüne syýahat edýärdi.

dowamy bar. Powestler